

Михайло КЛАПКІВ

СТРАХУВАННЯ БУДІВЕЛЬНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ РОБІТ

Коли йдеться про страхування майнових цінностей будівельно - інвестиційного призначення, то у широкому значенні його можна ототожнити зі страхуванням звичайного майна від різноманітних ризиків. Однак у вузькому розумінні таке страхування має свою специфіку, яка відрізняє його від страхування майна. Ця специфіка проявляється у тому, що страхуванню підлягає безпосередньо тільки інвестиційний процес, тобто лише процес фінансування та освоєння інвестицій (здійснення будівельно-монтажних робіт, постачання і налагодження обладнання), а також страхування кредитних ресурсів, що є джерелом фінансування будівельно-монтажних робіт. У даному випадку страхування не поширюється на вже завершені і здані об'єкти.

Особливістю менеджменту-ризиків у процесі страхування будівельно-монтажних робіт є те, що існують підстави для страхування не лише замовника, а й підрядчика. Діючими правилами страхування будівельно-монтажних ризиків НАСК "Оранта" передбачено, що страхувальниками можуть бути юридичні та фізичні особи (замовники, підрядчики, субпідрядчики та інші незалежно від підпорядкування та форм власності), для яких у зв'язку з виконанням будівельно-монтажних робіт виникає страховий ризик. Ризики можуть бути найрізноманітнішими. У підрядчика може навіть виникнути потреба застрахуватися від можливих претензій замовника, які можуть виникнути внаслідок неповного виконання умов договору з причин, що не залежать від підрядчика¹⁾. Страхування, зокрема в Англії, є обов'язковою умовою укладення кожного договору підряду на виконання будівельно-монтажних робіт. Стандартний текст такого договору розроблений і розповсюджений як типові Контрактні умови Об'єднання цивільних інженерів (ICE). Відповідно до змісту Контракту ICE підрядчик зобов'язаний застрахуватися на випадок настання його відповідальності перед своїми працівниками та третіми особами. Крім цього ризику, можуть бути застрахованими також будівельні споруди від пожежі та інших ризиків²⁾. Обов'язок подібного страхування будівельно - монтажних робіт з 1978 року введено також у Франції на підставі "Закону Спінетта". Відповідно до вимог цього закону страхуванню підлягають будівельні послуги при спорудженні індивідуального житла. Правда, цей вид страхування, що має захищати інтереси рядових забудовників - замовників від незадовільної діяльності будівельних компаній, відзначається високою збитковістю. Так, страховими компаніями за період з 1983 до 1996 року було виплачено 17 мільярдів франків страхового відшкодування, тобто більше 1,2 мільярда щорічно (біля 200 млн. доларів США). Саме тому для французьких брокерів стало проблемою розміщення таких ризиків на страховому ринку, оскільки страховики неохоче погоджуються на явно збиткове страхування діяльності такого виду³⁾.

Страхування будівельно - інвестиційних ризиків може охоплювати захист інвестора від ризиків, що виникають при конкурсному відборі (тендері) підрядчиків. З іншого боку, на думку спеціалістів, найбільший інтерес для страховиків та страхувальників отримує страхування саме тих інвестицій, які дають прибуток, а тому саме підприємницькі та фінансові інвестиції дедалі частіше стають предметом страхового захисту. При цьому підприємницькі інвестиції розглядаються ним не лише як вкладення фінансових, а й матеріальних ресурсів⁴⁾.

¹⁾ Осадєць Семен, Клапків Михайло. Страховий захист інвестиційних потоків як передумова входження України у Європейський Союз // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – Тернопіль, ТАНГ, 1999. – С.127–129.

²⁾ Страхование подрячков от всех рисков (опыт страхового рынка Великобритании) – Москва: Издательский центр СО "АНКИЛ", 1992. – С. 3–8.

³⁾ Swital Radoslaw. Ubezpieczenia we Francji // Wiadomosci Ubezpieczeniowe. – 1998. – № 7,8. – С. 45.

⁴⁾ Базилевич Віктор. Страховий ринок України. – Київ: Знання, 1998. – С. 131–134.

Широку програму страхового захисту будівельно - інвестиційних проектів уже тепер в Україні готові запропонувати страхова компанія "UTICO" та ряд інших ¹⁾.

Починаючи з кінця 80-их років, у міжнародну практику впроваджується особлива модель фінансування і страхування експортних будівельно - інвестиційних робіт під назвою "project Finance". Ними є, як правило, довготермінові, а тому малонадійні щодо окупності об'єкти: будівництво автострад, трубопроводів, нафтохімічних підприємств, мережі телекомунікацій. Система фінансування такого будівництва є досить складною, оскільки залучає цілий ряд учасників – спонсорів проекту. Спонсори організують спеціальну фірму, на яку покладаються організаційні завдання, – Project Company. Фінансові кошти, внесені спонсорами на її рахунок, вважаються як власний вклад ініціаторів проекту і становлять, як правило, 20–50% кошторису інвестиційного проекту ²⁾. Іншим джерелом коштів можуть бути внески юридичних і фізичних осіб, які беруть участь у проекті лише внесенням коштів. Ці кошти набувають визначення квазі-власних коштів або підпорядкованих кредитів. Їх особливий статус у тому, що єдиним джерелом їх повернення може бути лише дохід, який принесе реалізація завершеного проекту, але тільки після повернення капітальної суми боргу. Третім джерелом коштів проекту можуть бути залучені засоби як довготермінові банківські кредити. Страховий захист такої діяльності здійснюється страховою компанією, що є одним з елементів будівельно - інвестиційного проекту. Схема взаємозв'язків між учасниками проекту демонструється на німецькому прикладі (рис. 1):



Рис. 1. Німецька організація процесу фінансування, кредитування і страхування у рамках "Project Financing".

1. Ініціаторами проекту є експортери, які зобов'язуються постачати необхідні матеріали та обладнання для спеціально створеного будівельно - інвестиційного товариства у закордонній країні.

2. Товариство, створене за рубежом, зав'язує співпрацю з німецькими банками. Банки, зі свого боку, власну участь у проекті можуть проявити наступними шляхами:

- надати безпосередню фінансову допомогу;

¹⁾ Загребной Вадим. Перспективы страхования инвестиционных проектов и банков // Фондовый рынок. – 1999. – № 20. – С. 16.

²⁾ Kwiatkowski P. Project finance — metoda finansowania przedsiwziec inwestycyjnych // Bank i Kredyt. – 1998. – №. 1. – С. 55.

- утворити консорціум інвесторів для фінансування проекту;
- забезпечити фінансування разових (поточних) потреб інвестиційного товариства;
- надавати банківські гарантії для підрядчиків – виконавців будівельно - монтажних робіт.

3. Товариство “Гермес”, яке від імені німецького уряду (мандатор уряду) надає гарантії експортерам та комерційним банкам – кредиторам проекту, забезпечуючи їх від впливу політичних і торгових ризиків.

4. Товариство укладає цілий ряд додаткових контрактів з постачальниками будівельних матеріалів та послуг, необхідних для виконання будівельно-монтажних робіт згідно з проектом.

5. Зарубіжний уряд, що реалізовує проект, видає товариству та іншим, причетним до будівництва організаціям, необхідні ліцензії і дозволи на виконання будівельно-монтажних робіт.

6. Страхове товариство-резидент надає страховий захист об’єкту будівництва та процесу виконання будівельно-монтажних робіт.

7. Продаж збудованого об’єкта на місцевому ринку.

8. Доходи, отримані від реалізації збудованого об’єкта спрямовуються на погашення банківських кредитів.

9. Спонсори будівельно-інвестиційного проекту отримують дивіденди, але лише після проведення розрахунків з іншими учасниками будівельно-інвестиційного проекту ¹⁾.

¹⁾ Bednarczyk Teresa. Ubezpieczenie transakcji eksportowych w Niemczech // Wiadomosci Ubezpieczeniowe. – 1998. – № 9, 10. – С. 66.